

Mondanivalóm végére érve, ismét kinyilvánítom, hogy kisiparos társadalmunkat és tartozékait nem önálló életformának, hanem a magyar nemzet alkotóelemének tekintettem. Utánpótlásának nevelési fogyatékoságát nem mint kiszakított jelenséget, mint falevelet vizsgáltam tehát, hanem mint a nemzet-fa egyik hajtásának satnyaságát állítottam értekezésem középpontjába. Szavaim summájának hangsúlyozására az a meggyőződés sarkalt, hogy iparostanonc-iskoláink tevékenysége szerves része lévén a magyar köznevelés egészének, így nemcsak egy érdemes társadalmi réteg: a kisiparosság nevelési szempontjai, hanem a magyar kultúrközösség érdekei is kívánatosak teszik, hogy a tárgyalt intézmény iskolaszervezetünk többi egységeinek színvonalára emelkedjék.

Korszerű iparostanonc-iskolára van szükségünk!

Kelemen Ferenc.

Beszámoló az 1939. május 14--18-án megtartott szegedi kereskedelmi és ipari szakoktatási kiállításról.*

Lehetetlen egy beszámoló során teljes képet nyújtani arról a gazdagságról, és szemet-lelket gyönyörködtető igyekezetről, amely ennek a nagyszabású kiállításnak minden egyes termén, sőt a termekben kiállított tárgyak minden darabján ki-ábrázolódott. Mégis igyekeztünk ebben a rövid beszámolóban képet nyújtani a kiállításról azok számára, akik nem lehettek szemtanúi az ott látottaknak, illetőleg fültanúi a kiállítással kapcsolatos megnyitó ünnepségen és az 1939. május 14-iki, vasárnap délutáni értekezleten elhangzottaknak.

Sétánkat az iparostanonciskola hatalmas, háromemeletes, modern épületének egyik földszinti termében elhelyezett központi kiállítási anyag ismertetésével kezdjük. Ez a terem, amely a kiállítás látogatóitól a „tudomány szobája” nevét kapta, zsúfolásig meg volt tömve színes rajzokkal, grafikonokkal és kartogramokkal. A rajzok összefoglalóan szemléltették a szegedi tankerület ipari és kereskedelmi szakoktatásának történeti fejlődését, kialakulását, felszerelési és anyagi ügyeit, a szakiskolák oktató karának szociális helyzetét, családi viszonyait, előképzettségét, korát, nyelvtudását, katonai szolgálatait és az oktatók háborús szereplését, majd a tanulók adatait dolgozták fel a legkülönbözőbb szempontokból, (nem, kor, vallás, iskolai előképzettség, szakcsoportosítás stb). A kiállított rajzok tervezésénél tevékenyen működött közre Nyáry György felsőkereskedelmi iskolai c. kír. főigazgató, aki egy-maga a rajzok nagyobbik felét tervezte meg. A kivitelezésben a főérdem Fábán és Bozó szegedi iparostanonciskolai tanároké, akik ötletes kidolgozásukkal és szellemes rajzaikkal elevenné és színessé tették a különben meglehetősen száraz adat-tömeget.

A tudomány szobájának kiállítási anyagából külön is ki kell emelnünk azt a

* Folyóiratunk előző számában már ismertettük a kiállítást; szükségesnek tartjuk azonban *részletesebben* is megadni olvasóink számára a kiállítás képét. — A szerk.

szemléletes rajzot, amely az iskolaalapítások éve és a hullázmó magyar gazdasági élet között mutat érdekes kapcsolatot, Fábián tanár szemléletes rajzát az iparstanonciskolai tanerők személyes viszonyairól és azt a szomorú kimutatást, amely a tanonciskolai tanerők anyagi viszonyait tárja föl a látogató előtt. A főhivatásuk és óraadók aránya megdöbbentően rossz, a *javadalmas rendkívül alacsony* és ilyen módon érhető az a táblázat, amely kimutatja, hogy a női tanerők közül 74 százalék hajadon, a családos tanerőknél pedig igen kicsi a gyermeklétszám. sőt a gyermektelenek arányszáma a nők között 65 százalék.

A következő terem a tanonc- és cserkészkiállítást foglalta magában. A leleményességnek és csekély pénzből nagyot alkotni tudásnak szelleme tükröződik vissza az itt bemutatott iparművész munkákon, a Losonczy Istvánné leánycserkészcsapat terítőin és babakiállításán, az izléses kivitelű fafaragásos munkákon, valamint a *Pálffy Dániel* cserkészcsapat rövidhullámú rádió adókészülékén. A készülék mögött felragasztott választáviratok szövegei bizonyítják, hogy az adóállomás a gyakorlatban is megállja a helyét. Egy táblázat a cserkészcsapat tagjainak foglalkozási megoszlását mutatja be; ha másról nem, erről a táblázatról és a cserkésztagok tevékenységének eredményeiből világosan láthatjuk azt az óriási hasznot, amit a cserkészcsapatok a társadalomnak különösen ebben az osztályaiban szinte pótolhatatlanul nyújtanak.

Az épület földszinti részének másik szárnyát a magy. kir. állami felső fémipariskola foglalta el két termével. Ez a rész természetesen a technika bemutatója volt a kiállítás és legérdekesebbek voltak az eredeti, vagy modelben bemutatott munkagépek, a tanulók készítményei, szabadalmai, valamint gyönyörű tervrajzai. Főképpen ki kell emelnünk a fémipariskola kiállításánál azt az örömmel tapasztalt szellemet, amely főhivatásul a gyakorlati képzést és a magyar gazdasági életnek használható szakemberek adását ismeri. Ez nyilvánult meg a készítmények pontos kivitelén, használhatóságán, a kiállítási műhelymunka menetén és nem utolsósorban azon a szakszerű magyarázaton, amellyel az iskola növendékei a kiállítás látogatóinak szolgáltak.

A dísznövényekkel gazdagon felékesített lépcsőházban fölhaladva az első emeletre, annak legnagyobb termében a szegedi szakirányú iparstanonciskola kiállítását találjuk. A kiállítás tömegével első helyen áll az épületben, a falakra és a vázszon közfalakra szerelt szakrajzoknak szinte kábitó tömege dicséri a tanoncok kezűességét. Meglepő, hogy sokszor négy-hat elemi iskolai osztályt végzett inasok mekkora készséget árulnak el nemcsak a rajztechnikában, hanem izlésben és gyakorlati érzékben is. Természetes, hogy a mérnökök által tanított tárgyak szakrajzai felülmúlták a többi tárgyak rajzait, azonban ez nem jelent minőségbeli különbséget, hiszen pl. éppen a fodrászipari szakrajzok vívták ki legjobban a látogatók tetszésnyilvánításait. A rajzok tömege kissé megnehezítette az áttekintést és a többi iparstanonciskolákkal összehasonlítva aránytalanul kevés volt a műhelytermék is. Ami azonban volt, az minden tekintetben megütötte a mértéket.

Az első emelet jobb szárnyán egymás mellett három teremben a szegedi városi női felsőkereskedelmi iskola, a békéscsabai községi felsőkereskedelmi iskola, női kereskedelmi szaktanfolyam és kereskedőtanonciskola, majd a szegedi római katolikus nőipariskola kiállítása sorakozott fel.

A szegedi női felsőkereskedelmi iskola kiállítása impozáns méreteivel és didaktikai célkitűzéseivel nagy tetszést vívott ki úgy a pedagógusok, mint a laikus látogatók részéről. A tantárgyak szerint csoportosított kiállítást üdítően tarkították

művészi rajzok és fényképek színpompás foltjai, szemléltető tárgyak és tusírasos táblázatok. Az egyes tantárgyak közül kiemelkedő helyet foglal el a történelem és a közgazdaságtan csoportja, amely Kováts József dr. c. igazgató hosszú és gondos munkáját dicséri. Szerepeltek külön-külön és igen izléses elrendezésben az ifjúsági körök és egyesületek is (sportkör, ifjúsági Vöröskereszt-csoport, ifjúsági önképzőkör).

A békéscsabai iskolák kiállítási terme méltán aratott igen nagy tetszést. A témérdek grafikon nem csupán az iskolai oktatásnak csaknem minden elképzelhető mozzanatát szemléltette, hanem igen sok olyan gyakorlati értékű kérdésre derített pedagógushoz illő világossággal fényt, amely a laikus közönség köréből is nagy érdeklődést váltott ki. Rendkívül inaktívek voltak a technológiai táblák, a gazdaságföldrajzi rajzok, a hazánk területi változásait mutató rajzsorozat, az áralakulás szemléltetése, a világgazdálkodásra és a zárt házigazdálkodásra rávilágító rajz, Budapest idegenforgalmi kartogramja, a korlátolt forgalmú birtokok megosztásának kimutatása és számtalan helyszűke miatt fel nem sorolható ötletes táblázat és rajz. Külön meg kell dicsérni a magyar helyesírás és nyelvtan szabályait feltűntető táblázatokat és az önképzőkör közgazdasági tárgyú tételcine kidolgozását.

A békéscsabai női kereskedelmi szaktanfolyam anyagából a helyi vonatkozású reklámtervek mutattak ötletes és izléses kidolgozást.

A szegedi róm. kat. nőipariskola kiállítása főleg a női látogatókat gyönyörködtette; a legkülönfélébb alsóneműket, díszruhákat, magyaros terítőket, az érdekes folttisztító anyaggyűjteményt, a varrási eljárások különféle módjait összefoglaló táblázatot érdeklődéssel szemlélték. Különös érdekességgel bírt az a kartogramm, amely Magyarország népművészeti tájait a jellegzetes díszítőelemekkel együtt mutatta be.

Az első emelet baloldali termeiben a szegedi tankerület főbb iparostanonciskolái nyertek elhelyezést: mégpedig a makói, a mezőhegyesi, a medgyesegyházi, a szegvári, a battonyai és a csanádpalotai iskolák. A makói iskola anyagából kiűnt a folyosón elhelyezett izléses kiállítású emlékműmodell, a díszítőipari portálé, a kicsinyben kiállított cipők és csizmák, a technológiai táblák és *Dehény Lajos* tanár festményei. Ugyancsak gyönyörködve szemlélték a kiállítás látogatói a medgyesegyházi iskola kis cipőit is. A többi iskolák ebben a részben szép kivitelű rajzokkal szerepeltek.

A II. emelet 7. számú termében a makói fiú felsőkereskedelmi iskola s a szentesi női kereskedelmi szaktanfolyam kiállítását láttuk. Az előbbiből igen érdekes volt a kémiai műanyagok gyártására vonatkozó táblázat, valamint a vízszabályozásra és ármentesítésre vonatkozó rajz, a szellemes grafikus minősítési táblázat, a zónaidők-világidők táblázata, a bankkönyvelés ábrázolása és az az ötletes rajz, amely szemléltetően mutatta be az intézvényezés és küldvényezés elveit, ugyancsak felkeltette a figyelmet. A szentesi női kereskedelmi szaktanfolyam üzlettervekkel és igen szépen gépelt levelekkel, valamint néhány táblázattal szerepelt.

Az I. emelet 2. számú termében láttuk a békéscsabai szakirányú iparostanonciskola anyagát. Ennek a kiállításnak a legszembetűnőbb értéke az a szerencsés arány volt, amely rajzanyag és az ipari termék között fennállt. Az izléses elrendezést nagyban szolgálták a szép magyaros babák, a díszes kivitelű szücsmunkák, a jól látható rajzok, a cipőszabásminták és a gondos kivitelű és értékes táblázatok. Ugyanebben a termében láttuk Orosháza iparostanonciskolájának kiállítását, amelyből különös érdeklődésre tarthat számot a fakötések különböző módjainak gyakor-

lati bemutatója. Ebben a teremben volt a hódmezővásárhelyi szakirányú iparostanonciskola csoportja. Szép sorozatát láttuk a magyaros díszítő elemeknek, azonban csodálkozva kellett tapasztalnunk, hogy a kerámiai ipar, a városnak annyira jellegzetes iparága, a kiállításon nem szerepelt.

A III. emelet bal oldalsó termében a szegedi m. kir. állami felsőkereskedelmi iskola kiállítása volt. Az első pillantásra kitűnt ennek az iskolának a vezető szerepe a tankerület gyorsírás ügyében. Egy egész fal tele volt oklevelekkel, az előtérben pedig véglegesen megnyert és időlegesen biztosított vándordíjak, szép szobrok és plakettek sorakoztak. A terem sarkaiban hatalmas áruismereti szekrények keltették fel a figyelmet; ezekben a vegytan és áruismeret főbb anyagai nyertek elhelyezést. Mint különlegesség szerepelt ennek az iskolának a kiállításán egy igen drága számológép és egy TESLA-féle berendezés nagyfeszültségű váltakozó áramok keltésére. A középső asztalokon rengeteg történelmi és földrajzi térképfüzet keltette fel a látogatók érdeklődését; megállapítható volt belőlük egyes tanulóknak (*Szűnyogh Károlynak*) kitűnő rajzkészsége. Igen ötletes volt *Szakáll László* tanár történelmi kiállítása, ahol Magyarország uralkodóinak táblázatát és történeti-földrajzi kartogramokat láthattunk. Nagy készületségről tanuskodott *Nagy Sándor* tanár könyvviteltani és közgazdasági csoportja, valamint azok a táblázatok, amelyek a francia és olasz (*Lakner Károly* tanár) igeragozás gyakorlására, a világrészek gazdasági életére, a magyar költők és írók életére és műveire vonatkoztak. Nem mulaszthatjuk el megemlíteni *Szűcs József dr.* tanár ötletes rajzát a német és magyar birtokviszony különbözőségének szemléletes bemutatására.

A legnagyobb elismerésre tarthat számot a II. emelet 4. számú termében elhelyezett gyulai szakirányú iparostanonciskola kiállításának izlées, esztétikailag is nevelő hatású csoportja.

A terem elrendezésében kihangsúlyozódott a jó izlés mellett a magyaros izlés is, amelyre — úgy látszik — az iskola különös gondot fordít. Ezt igazolja a viseletek történelmi fejlődését bemutató csoport és rajzanyag, valamint a helyi gazdasági viszonyokhoz alkalmazkodó iparágak különös kidomborítása. Meg kell dicsérnünk még az alkalmazott szabadkézi rajzokat, a festőipari szakrajzot, a szép kivitelű műhelymunkákat és a faszervezeti táblákat.

A III. emelet jobbszélő termében impozáns kiállítással zárult a látogatók legnagyobb részének a sétája: a szegedi kereskedő-tanonciskola anyagával. A hatalmas termet megtöltő kiállítási anyag tulajdonképpen 12 rajz köré csoportosult. Ez a 12 rajz a tanonciskola szereplésének teljes életfolyamatát mutatta be, attól a pillanattól kezdve, amikor a kis iparos puttonnal a hátán az iskolába lép, egészen addig az időig, amikor mint felserdült fiatalember segédként hagyja el az iskolát. A 12 rajz alatt és mellett az iskola menetéhez tartozó összes iratok, kitűnő térképek, kirándulási táblázatok, tanári és ifjúsági könyvtári mutatványdarabok, folyóiratok, szemléltető anyagok gazdag sorozatai és izlées elrendezésű mintakollekciók helyezkedtek el.

Felsorolásunk, mint már a bevezetésben is kénytelenek voltunk előrebocsátani, nem lehet és nem is lehetett teljes. Kimaradtak belőle olyan iskolák, mint az eleki, a mezőkövácsházai, a szentesi iparostanonciskolák, amelyek igen érdekes instruktív rajzanyaggal, iparcikkokkal és izléstfejlesztő mintadarabokkal tanuskodtak a bennük folyó oktatás magas színvonaláról. De kimaradt a kisebb iparostanonciskolák egész sora is. A kimaradás ténye nem jelenti ezen iskolák kisebbséget.

küségét, vagy munkájuk el nem ismerését, csupán a hely szűkös volta kényszerít bennünket e szükségyszerű korlátozásra.

Kiállítási sétánkat befejezve, minden hatástkeltési szándék nélkül ismételhettük összefoglalásként, hogy a kiállítás nagyon szép, tartalmas és gazdag volt. Okulására szolgált a megtekintő iskolák ifjúságának, a vidékről ellátogatott iparosoknak és kereskedőknek és büszke önérzettel töltötte el a látogató pedagógusokat, akik meggyőződést szereztek arról, hogy szerény eszközökkel bár, de teljes lelkesedéssel folyik a nemzetnevelés a kiállításon szerepelt összes iskolákban, azaz az egész szegedi tankerületben.

IRODALOM

Magyar föld, magyar faj, IV. kötet. A magyar ember. Irta: Bartucz Lajos. (A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadása, 1938. 495 oldal.)

Manapság, amikor a faji és származási kérdések az érdeklődés homlokterében állanak, igen nagyjelentőségűnek kell tartanunk ezt a kötetet. Felöleli a magyarság antropológiájának összes történeti, irodalmi és tudományos vonatkozásait és a lehető legnagyobb biztonsággal igyekszik megfelelni mindazokra a kérdésekre, amelyek két évszázad óta foglalkoztatják a magyarságot tanulmányozókat: *van-e magyar faj, melyek a magyarság testi bélyegei és milyen az igazi magyar típus?*

Mert, ahogy az egyetlen hivatásos antropológus, a budapesti tudományegyetemen 1912-ig tanszéket betöltő *Török Aurél* írta: „... *nem ismerjük a magyart!*” Mindnyájunknak, akik nagytömegű ifjúsággal naponként foglalkozunk, vannak erre vonatkozólag bizonyos ösztönszerű meglátásaink, megsejtjük és csoportosítjuk az arcokat, jellemeket és lelkeket a föltett kérdésekre való válaszáért, de még az a tanyai tanító is, aki évtizedeken át színmagyar területeken nevelte az egymást váltó nemzedékeket, alighanem zavarba jönne, ha határozott véleményt kérnének tőle a magyarság faji bélyegeit illetően. Nem ismerjük a magyart és maga *Bartucz* is, amikor könyve elején visszapillantva harmincötéztendő tudományos multjára, kétkedve teszi fel a kérdést: *tudunk-e már annyit, hogy Magyarország antropológiájáról könyvet írjunk?* — azt a feleletet kénytelen adni, hogy egyáltalában nem teljes az anyag, aminek ismerete a véleményalkotáshoz szükséges, hiányok vannak alap-kutatásokban és részismeretekben egyaránt, de a „*seregszemle*” a tudott dolgok és biztos eredmények felett már indokolt.

A seregszemlét *Bartucz* azzal kezdi, hogy kikeresi a magyarságra, mint fajra vonatkozó régi irodalomból mindazt, ami ma is használható még. Az első komoly kísérlet a magyar ember megismerésére *Bél Mátyás* *Notitia Hungariae novae historico-geographica* című hatalmas munkájának Pozsony megyéől szóló kötetében látott napvilágot 1735-ben, majd *Huszt* pozsonyi orvoson (1781), *Gáti István*on (1795), *Fejér György* Anthropológiáján (1807), *Vedres István* szegedi 'ömérnökön (1822), *Edvi Illés Pál* evangélikus lelkészen (1835), *Rónay Jácint* püspökön (1847) *Hunfalvi Pál* „Magyarország ethnographiá“-ján (1876) és számos más kutatón keresztül jutott el a hazai embertani kutatás a mult század három nagy antropológusához: *Schreiber Sámuel*hoz, *Lenhossék Mihály*hoz és *Török Aurél*hoz. A három tudós közül *Török Aurél* hivatása lett volna a hazai kutatások rendszeres folytatása, sajnos azonban az ő figyelmét — *több hazai csalódás után* — inkább az antropológia általános vonatkozásai kötötték le s főműve is nem magyar, hanem általános